

ÄÄRIOIKEISTOLIIKKEIDEN KANNATUKSEN SOSIAALISTA TAUSTAA KOSKEVAT TUTKIMUKSET — KRIITTINEN TARKASTELU

David K. Matheson

Äärioikeistoliikkeiden tarkastelu on poliittisen sosiologian yksi eniten harjoitettuja ja samalla kuitenkin sekavimpia tutkimusalueita. Olipa kyseessä yhden maan sisäiset, diakroniset tutkimukset tai useita maita vertaavat, synkroniset tutkimukset lopputulokseksi on tähän mennessä saatu joukko huonosti keskenään yhtäpitäviä loppupäätelmiä, muutamia hypoteesien tilkkutäkkejä, jotka esittävät, miksi näin on asian laita. Tutkimusta näyttää ohjanneen pikemminkin poliittisten järjestelmien ja päätöksentekijöiden *ad hoc*-tarpeet kuin tutkittavien ilmiöiden yleisien piirteiden systemaattinen, käsitteellinen ja teoreettinen käsittely.

Tämän artikkelin tarkoituksena on osoittaa mainittujen tulosten ristiriitaisuuksia, selventää tiettyjä tekijöitä, jotka saavat yhteiskunnan eri ryhmät liittymään poliittisiin joukkoliikkeisiin sekä samalla — toivottavasti — antaa myös herätteitä, jotka omalta osaltaan voivat auttaa paremman käsitteellisen äärioikeistoa tutkivan viitekehyksen luomisessa.

1. Äärioikeiston poliittisten joukkoliikkeiden luokkaperusta: keski- vai yläluokkamalli

Charles Loomisin ja Allen Beeglen sekä Rudolf Heberlen klassiset tutkimukset NSDAP:n kannatuksen sosiaalisesta taustasta Reichstagen vaaleissa ennen vuotta 1933 pyrkivät osoittamaan, miten Hitlerin kannatus liittyi pientilallisten ja pienyrittäjien tyytymättömyyteen ammattiyhdistystä ja suurteollisuutta kohtaan.¹ Samoin S. M. Lipset panee merkille, miten selvästi poujadismi ja gaullismi erosivat toisistaan alemman keskiluokan yksityisyrityksien ja pikkuporvariston kannatuksen suhteen.² Martin Trow puolestaan toteaa, miten pienyrittäjät, '1800-luvun liberaalit', kannattivat senaattori McCarthyn toimintaa suhteellisesti lukuisammin kuin muut ammattiryhmät.³

Nämä erityyppisiä poliittisia liikkeitä koskevat tutkimustulokset näyttävät antavat viitteitä siitä, että äärioikeiston kannattaminen on keskiluokkaisuuteen liittyvä ilmiö. Tämä ilmiö näyttäisi melko hyvin todennetulta, ellei samalla kuitenkin esiintyisi muita äärioikeistojärjestöjä, joiden kannatuksen

luokkaperusta näyttää vallan toisennäköiseltä. Esimerkkinä voidaan mainita ensiksikin Raymond Wolfingerin ja hänen tutkimuskumppaneidensa havainto vuodelta 1962. Sen mukaan Kalifornian Oaklandissa toimivan 'Anti-Communist Schoolin' kannatuksen rakenne erosi selvästi keskiluokkamallista.⁴ Kyseinen ryhmä ei ainoastaan ollut selvästi muuta Oaklandin väestöä paremmin koulutettu, vaan se oli merkittävässä määrin lähtöisin ylemmistä tuloluokista, sen jäsenet olivat syntyperältään kaupunkilaisia ja osallistuivat runsaasti vapaaehtoiseen järjestötoimintaan. Tämän ryhmän jäsenet eivät millään tavoin vastanneet kuvaa, jonka tutkijat, kuten esim. William Kornhauser, ovat luoneet vieraantuneesta marginaaliasemassa olevasta keskiluokasta, joka on luonnostaan taipuvainen fasismiin.⁵

Edelleen uusi Ku Klux Klania vuosina 1915—1930 käsittelevä yhdysvaltalainen tutkimus osoittaa vääräksi ns. Mecklinin väitteen. Tutkimuksen mukaan ainakin puolet tämän järjestön oletetusta kahdesta miljoonasta jäsenestä oli peräisin kaupunkiympäristöstä ja 32 % asui suurkaupunkialueilla, joiden asukasluku vuonna 1920 ylitti 100 000. Lisäksi liikkeen johdossa oli etupäässä vapaissa ammateissa toimivia henkilöitä: poliitikkoja, asianajajia, upseereita ja pappeja.⁶

Fred W. Gruppin tutkimukset John Birch-yhdistyksen sosiaalisesta taustasta sekä Marvin Rintalan tutkimus Lapuanliikkeen jäsenten ammatillisesta taustasta osoittivat, että näiden järjestöjen aktiivit jäsenet olivat suhteettoman suuressa määrin peräisin yhteiskunnan ylemmistä kerroksista vastaavasti sekä Yhdysvalloissa että Suomessa.⁷

Mitä syitä tällaisille eroavuuksille voisi olla? Perustavanlaatuinen kysymys on tietenkin, ovatko mainitut ryhmät riittävän samankaltaisia, jotta ne voisi luokitella samaksi ryhmäksi. Ovatko ne samojen yleisten yhteiskunnallisten voimien tuote? Voidaan myös kysyä, johtuuko sekaannus suurelta osin yhteiskuntaluokkien ja poliittisten toimintatyyppien erilaisesta luokittelusta ja määrittelystä.

Yleensä ollaan havaittu yhteiskuntaluokkien operationaalisen luokittelun vaihtelevan tutkimuksesta toiseen riippuen siitä, pidetäänkö yhteiskunnallisten eroavaisuuksien tai taloudellisten tyyppien teorioita käsitteellisesti relevantteina. Teoriat statuksien aiheuttamista frustraatioista, statuksien epäyhtenäisyydestä tai yhteiskunnallisista paineista — esimerkiksi Richard Hofstadterin tai Lipsetin — johtavat erilaisen luokittelun käyttöön kuin marxilaisluokkateoretiset taloudellisia seikkoja koskevat teoriat, joiden mukaan ammatti ja taloudellisen edun ajattelu ovat ainoa käyttökelpoinen analyttisen luokittelun perusta.⁸

Huomion kiinnittäminen eri luokkakategorioihin on epäilemättä tärkein seikka vertailtaessa eri yhteiskuntia toisiinsa, mutta se ei juuri selitä havaittuja eroavaisuuksia eri yhteiskuntien välillä. Esimerkiksi Trown tutkimus ja Crusaderia ja Birchiä koskevat tutkimukset tehtiin suurelta osin saman-

kaltaisten luokitteluperusteiden avulla, ne perustuivat mm. tuloihin, koulutukseen, ammattiin ja kuitenkin niissä oli oleellisia eroja. Näyttää siltä, että muutkin tärkeät tekijät vaikuttavat erojen syntymiseen.

Voitaisiin myös ajatella, että mainittujen tapausten eroavaisuudet johtuvat siitä, etteivät tutkijat ole kiinnittäneet huomiota poliittisen käyttäytymisen erilaisiin institutionaalisiin muotoihin. On huomionarvoista, että keskiluokan antaman kannatuksen osuus näytti mainituissa esimerkeissä muodostuvan melkoiseksi mobilisaation tai ryhmittymisen muodossa, mikä ilmeni joko äänestyskäyttäytymisenä (mm. Lipsetin lähestymistapa) tai tietyn henkilön tai liikkeen suosimisena, joka puolestaan ilmeni survey-tutkimuksen otoksessa reagoitiryhmänä (mm. Trown McCarthya käsittelevä tutkimus). Toisaalta viimeksi mainitut tutkimukset analysoivat perusluonteeltaan vaalitoimituksen ulkopuolelle jäävien poliittisten järjestöjen toimintaan aktiivisesti osallistuvien henkilöiden sosio-ekonomista taustaa.

Viimeaikainen äärioikeistoa koskevien tutkimusten metodologinen kritiikki ei ole jättänyt huomiotta yhteiskuntaluokkien luokitteluun liittyviä ongelmia.⁹ Tietääkseni eri järjestötyyppien (tai luokitteluperiaatteiden) käytön mahdollisesti aiheuttamat vääristymät ovat saaneet kuitenkin osakseen vain vähäistä huomiota. Ensimmäinen konstrukttiivinen edistysaskel voisikin olla yritys luoda muutama relevantti perustavanlaatuinen typologia.

2. Differentiaalinen osallistuminen ja poliittinen sitoutuneisuus

Jos differentiaalisesta yhteiskuntaluokkien luokittelusta mahdollisesti aiheutuvia haittoja pidetään vakioina (samoin kuin muita yhteiskuntien välisiä eroja, kuten esimerkiksi teollisuuden luokkakonfliktien intensiteettiä tai yläluokan antibolsevistisia perinteitä), voidaan olettaa, että poliittisten joukko-liikkeiden erityyppiset järjestöt luonnostaan vetävät puoleensa eri tavalla erilaisia yhteiskuntaryhmien tyyppisiä. Tämä väite perustuu kahteen huomioon yhteiskunnallisesta käyttäytymisestä, jotka voidaan löytää sosiaaliteettillisestä kirjallisuudesta:

- 1) Mitä enemmän yksilö kuluttaa aikaa vapaaehtoiseen ryhmätoimintaan ja kokouksiin, sitä intensiivisemmin hän on sitoutunut ryhmän yleisiin arvostuksiin ja sitä lähempänä hän on muiden jäsenten asenteita.
- 2) Yhteiskunnan ryhmätoimintaan osallistuu aktiivisesti pieni vähemmistö, joka muodostuu ilmaisutaitoisista ja hyvin asioista perillä olevista ihmisistä, joiden toiminta ja kannanotot ovat motivoituja.

Ensimmäinen huomio ei ole uusi, ja se on yhdenmukainen terveen järjen käsityksen kanssa osallistumisesta. On odotettavissa, että yksilö joka osallistuu aktiivisesti vapaaehtoiseen järjestötoimintaan, joutuu enemmän kosketuksiin kyseistä järjestöä luonnehtivien arvostuksien ja normien koko alueen

kanssa. Hänen osallistumisestaan (mikäli se tapahtuu vapaaehtoisesti) voidaan pitää hänen järjestön päämääriin sitoutumisensa mittana.

Jos ajatellaan fasismia käsitteleviä tutkimuksia, voitaisiin esimerkiksi spekuloida eroilla henkilöiden välillä, jotka äänestivät NSDAP:tä verrattuna niihin, jotka marssivat Adolf Hitlerin kanssa Münchenin paraatissa. Miten äänestäjä eroaa aktiivisti järjestön toimintaan osallistuvasta henkilöstä sen suhteen, miten hän hahmottaa kulloinkin kyseessä olevan järjestön tavoitteet? Tekeekö äänestäjä päätöksensä koko ohjelman tuntemuksen vai hämärän yleisluontoisen käsityksen perusteella? Mikä tässä puolueessa oli selaista, muihin puolueisiin verrattuna, että vaaleissa äänestäjä valitsi tämän puolueen esimerkiksi seitsemän muun puolueen sijasta? Järjestöön liittyttäessä valittavissa olevat vaihtoehdot saattavat olla aivan toiset. Antoiiko Schleswig-Holsteinilainen äänestäjä äänensä Hitlerille siksi, että tämä edusti 'populistista' ratkaisua byrokraatisoituneen preussilaisen valtion dominoivuudelle, kuten Herberle väittää?¹⁰ Jos näin on, miksi Kornhauser sitten näkisi niin paljon vaivaa osoittaakseen, että nämä pienviljelijät vihasivat muukalaisia ja olivat vieraantuneita, kun survey-tekniikan avulla ei ole päästy selvyyteen siitä, mihin he itse asiassa reagoivat?

Kiinnittäessään huomionsa sosio-ekonomisen aseman eroavaisuuksiin isä Charles E. Coughlinin — fasistismielinen henkilö, joka kampanjoi saadakseen kannattajia ns. 'kolmannelle puolueelle' — kannattajien ja toisaalta niiden välillä, jotka todella liittyivät hänen liikkeeseensä 1930-luvulla, Lipset ja Earl R a a b esittivät, että tämän eroavuuden voisi selittää 'selektiivisen kannatuksen periaate'. Heidän ajatuskulkunsa on seuraava:

Usein on pantu merkille, että johtajien julistama tarkka ideologinen rakenne ei sinänsä heijastu suoraan heidän johtamansa yhteiskunnallisen liikkeen kannattajakuntaan. Eroavaisuudet ovat oletettavasti vielä suuremmat, kun tehdään ero johtajan 'yleisön' ja 'varsinaisen jäsenen' välillä. Coughlinin liike ilmaisi molempia seikkoja. Coughlinin potentiaalista voimakkuutta ei useimmiten mitattu Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kansallisen liiton (National Union for Social Justice) jäsenmäärän perusteella, vaan hänen ilmeisten 'seuraajiensa' perusteella koko maan alueella. Mielipidetiedustelujen perusteella noin neljäsosa Amerikan kansasta »hyväksyi» hänet. On kuitenkin muistettava, että Coughlinin hyväksyminen on saattanut merkitä varsin erilaisia seikkoja erilaisessa taloudellisessa asemassa oleville henkilöille.¹¹

On todellakin mahdollista, kuten Lipset ja Raab edelleen väittävät, että pelkkä 'kuulijakunnan tuki', jota voidaan pitää haastatteluihin vastaamisen ja äänestämisen muodossa ilmenevänä passiivisena tukena, voi toimia tilapäisenä puhtaasti ekspressiivisenä varaventtiilinä. Se ei kuitenkaan ilmene silloin, kun yksilön on tehtävä kriittinen valinta, kun yksilö pakotetaan valitsemaan »välineellisten ja symbolisten tarpeidensa käytännön tasapaino».¹² Jos tämä väite hyväksytään, miksi tutkijat ovat niin hitaasti alkaneet huo-

mioida sen mahdollisesti aiheuttamia poikkeamia johtopäätöksiin, joita on mahdollista tehdä erityyppisten johonkin liikkeeseen (tai liikkeisiin) 'sitoutumisten' perusteella?

Tästä seikasta tulee vielä suurempi huolen aihe, jos otetaan huomioon eri yhteiskuntaryhmien erilainen osallistuminen järjestötoimintaan. Kun pidetään mielessä tunnustettu yleistys, jonka mukaan on todennäköistä, että sosio-ekonominen asema korreloi positiivisesti poliittiseen toimintaan osallistumisen määrän kanssa, voidaan esittää väite, että tietyntyypiset poliittiset järjestöt, esim. vapaaehtoiset järjestöt, vetävät luonnostaan puoleensa yhteiskunnan keskustan jäseniä enemmän kuin sen periferian yksilöitä.¹³

Tällainen oletamus saattaa käytännöllisen yhteiskunta-analyysin kannalta johtaa kysymykseen: missä määrin Lapuanliikkeen, joka oli elinvoimainen vaalitoimituksen ulkopuolinen vapaaehtoinen järjestö, toiminta oli riippuvainen siitä, että sen jäsenkunta oli pääasiallisesti peräisin suomalaisen yhteiskunnan yläluokan johtavista piireistä? Tai jos haluamme välttää yhteiskunnallisen liikkeen alkuperän aiheuttamia ongelmia, kysymyksen voisi asettaa näin: missä määrin se, että yläluokka aktivoitui poliittisesti 1920- ja 1930-luvulla oletetun bolsevismiuhan johdosta, vaikutti sellaisten yhteiskunnallisten järjestöjen muotoutumiseen, jotka vetosivat erityisesti tämän ryhmän osallistumistaipumuksiin?

3. Äärioikeiston osallistumisen muodot ja äärioikeiston tutkimus

Luettelo järjestötyöhön osallistumisen eri tyypeistä ja mahdollisista rakennekorrelaatioiden hypoteeseista on esitetty taulukossa 1, jotta voisimme yrittää vastata näihin kysymyksiin ja jotta voisimme tutkia järjestön päämäärien ja yhteiskunnallisen statuksen tai yhteiskuntaluokan merkittävyyden yhteistä vaikutusta. Eri järjestöön kuulumisen muodot (tai liikkeeseen lukeutumisen, sikäli kuin on kyse haastatteluun vastaamisesta tai vaaleissa äänestämisestä) on pantu hierarkiseen järjestykseen, jonka voidaan katsoa valaisevan hypoteettisen yksilön toimintaa.

Otsakkeet on pantu järjestykseen, joka osoittaa hypoteettisen yksilön lisääntyvää sitoutuneisuutta johonkin yhteiskunnalliseen liikkeeseen passiivisesta haastatteluun vastaamisesta aktiiviseen jokapäiväiseen ammatillisen järjestön työhön osallistumiseen. Näiden frekvenssien tarkoituksena on olla pelkästään typologisluonteisia ja virikkeellisiä, eivätkä ne välttämättä pidä yhtä todellisuuden kanssa. Haastattelusta ammatilliseen järjestöön kasvavat suureet on tärkein käsitteellisen huomion kohde.

Hierarkian vähäisimmän osallistumisen muotoon voi sisältyä yksilöiden populaation kaikki tapaukset, sekä aktiivit että passiiviset. Yksilöiden valinnan suorittaa tutkija. On varsin ilmeistä, että tällaiseen tutkimukseen saattaa liit-

Taulukko 1. Yhteiskunnalliseen liikkeeseen osallistumisen tyypit ja rakenteelliset korrelaatiot.

Osallistumistapa	Osallistumisolosuhteet	Järjestön päämäärien tärkeys	Osallistumisvilkkkaus	Oletettu yhteiskunnallinen asema	Kirjallisuutta
haastattelun vastaukset	haastattelijan asettamat kysymykset tai kyselylomake	↑	↑	KESKUSTA/ PERIFERIA	Trown tutkimus McCart-hyn saamista kannatuksista
äänestäminen	salaisesti viranomaisten osoittamassa (ja julkistamassa) paikassa ja aikana	↑	↑	↑	Heberlen tutkimukset fasisista ja populismista
työpaikkana järjestö	järjestön johtajien kokoonkutsu kokous	↑	↑	↑	ei mainita tutkimuksia
vapaaehtoinen järjestö	vapaaehtoinen osallistuminen työajan jälkeen omasta aloitteesta	↑	↑	↑	Gruppen tutkimus John Birch-yhteisöstä
ammattillinen järjestö	omasta aloitteesta vakituisen järjestön palveluksessa	↓	↓	↓	Rätyn keskustelut NPD:n lehtimiesten kanssa Länsi-Saksassa
		PIENI	HARVOIN	KESKUSTA/ PERIFERIA	
		SUURI	USEIN	KESKUSTA	

tyä useita sudenkuoppia, jotka näyttävät johtuvan käytetystä metodista. Haastattelija valitsee vastaajat (joko umpimähkään tai tietyn luokitteluperiaatteen mukaan) ja etsii heidät fyysisesti käsiinsä. Vastaukset tallennetaan, ja sen jälkeen vedetään johtopäätökset vastaajien suhteesta erilaisiin poliittisiin ilmiöihin. Tämä on lähellä sitä mitä Johan Galtung tarkoittaa sanoessaan, että survey-tekniikka saattaa aiheuttaa 'demokraattisen vinoutuman':

Demokraattinen periaate on: yksi henkilö — yksi ääni. Tilastollisen analyysin periaate on yleensä sama: yksi kortti — yksi merkintä, jolloin jokaista yksilöä vastaa yksi reikäkortti. Tällä tavoin aiheutuu demokraattiseen suuntaan vinoutumaa. Menetelmä saattaa olla validi, kun yksilöt merkitsevät suunnilleen yhtä paljon tai yhtä vähän, mutta ei järjestelmissä joissa esiintyy suunnattomia eroja yksilöiden ominaisuuksien merkitsevyyden asteissa.¹⁴

Toisin sanoen, on mahdollista, että tutkija luokittelee merkittäviksi useat eri vastaukset, jotka eivät liitykään empiirisesti erilaisiin tapauksiin. Fasistisen johtajan tukeminen ei ole suorassa yhteydessä tietyn yhteiskuntarakenteen kykyyn tuottaa fasistinen hallitus. Tämä ongelma on ollut erityisen polttava äärioikeistolaisuutta käsittelevissä tutkimuksissa. Varsin monet ääri-

oikeistolaisuuden 'syyt' ovat olleet organisoimattomia (tai löyhästi organisoituja) yhden miehen kommunismin vastaisia tai fasistisia kampanjoita. Metodina kansalaisten mukaanlukemisessa tällaisiin 'liikkeisiin' on ollut kyseisestä henkilöstä esitetty hyväksyntä tai paheksunta otantatutkimuksen yhteydessä. Näin oli asianlaita isä Coughlinin, McCarthyn ja jossain määrin Louisianasta kotoisin olevan Huey Longin ja Alabaman kuvernööri George Wallacen (ennen kuin tämä oli ehdokkaana valtakunnallisissa vaaleissa) suhteen. On selvää, että sellainen survey-tutkimuksen kysymys kuin: »Hyväksyttekö senaattori Joseph McCarthyn menettelyn?» kertoo varsin vähän siitä, mikä McCarthyn henkilökohtaisessa ajattelussa on kiinnostavaa tai siitä missä määrin yksilö on valmis osoittamaan teoilla kannatuksensa.

Toisen osallistumisen tyyppin, äänestämisen, johtopäätöksiä rajoittavat tekijät ovat hieman ongelmattomampia kuin survey-menetelmän. Vaaliuurnilla käyminen on osallistumista osoittava teko, joka vaatii yksilöltä enemmän yllykkeitä ja aloitekykyä kuin se, että kirjailee vastauksen omassa kodissaan vieraillevan haastattelijan esittämään kysymykseen. Äänestäjällä on otaksuttavasti enemmän tietoa¹⁵ keskeisistä kysymyksistä, koska hänen on tehtävä valintansa kahden (tavallisesti ainakin kolmen) ei vaihtoehdon välillä. Tämä vaatii enemmän keskeisten kysymysten koko skaalan tähdentämistä kuin survey-tutkimuksen kannatuksen kyllä/ei-vastaus.¹⁶

Äänestämisen vapaaehtoisuuden aste ei kuitenkaan ole yhtä suuri kuin osallistumisen vapaaehtoisuus hierarkian ylemmillä portilla. Myös vaaleihin liittyy passiivinen piirre. Poliittiset johtajat tai vaalilainsäädäntö määräävät, milloin vaalitoimitukseen on mentävä, tiedotusvälineet mainostavat vaaleja hyvissä ajoin etukäteen, ja vaalilautakunta käsittelee vaalilipukkeiden valmistelun ja laskemisen: äänestäjän tarvitsee vain saapua äänestyspaikalle ja valita nimi tai numero. Survey-tutkimuksen tavoin tässä menetelmässä voidaan laskea mukaan sekä keskustan että periferian edustajia, olivatpa he sitten aktiiveja tai passiivisia, ylemmistä tai alemmista yhteiskuntaryhmistä, maaseudulta tai kaupungeista.

Hieman erilaisessa yhteydessä saattaa olla hyödyllistä mainita vielä yksi mahdollinen 'passiivisen' osallistumisen tyyppi: järjestö työpaikkana. Se ei tunnu soveltuvan äärioikeiston tutkimiseen (ellei oteta huomioon työnantajien ja työntekijöiden yhteisiä korporatiivisia järjestöjä fasistisissa hallitusmuodoissa tai joitakin yhdysvaltalaisia ammattiyhdistyksiä). Se tulisi kuitenkin ottaa huomioon sen keskeisen aseman vuoksi osallistumisen hierarkiassa. Tässä luokittelumuodossa jäsentä karakterisoi kontekstuaalinen ominaisuus, joka perustuu järjestöä kuvaaviin ominaisuuksiin. Samoin kuin äänestämisen ja äänimäärän suhteen emme voi tietää osallistujan sitoutuneisuuden astetta tai sitä, miten hyvin yksittäinen jäsen tajuaa järjestön ohjelman tai sen johtajiston omaksuman koko tavoitteiden skaalan. Tutkittava saattaa työskennellä suljetussa yhteisössä, jossa jäsenyys on pakollinen tai mikä vielä

merkittävämpää, osallistua järjestön toimintaan, koska se tapahtuu työpäivän aikana, toisin sanoen hänen ei tarvitse osallistua liikkeen toimintaan silloin, kun hänen ei tarvitse olla työpaikallaan. Arthur Stinchcombe on huomauttanut, että tämänlaatuisen osallistumiseen (osallistumisen voimakkuus on korkeampi kuin survey- tai äänestämisen tapauksessa) liittyy todennäköisesti johtajien 'monopoliasema huomion kiinnittämisen suhteen', mikä otaksuttavasti johtaa järjestön päämäärien korostumiseen. Mutta vaikka työläinen saattaa olla säännöllisesti tekemisissä järjestön kanssa, liittymisen ja eroamisen erityisen luonteen vuoksi (esim. kokousten pakollisuus) ei tässä voida kuitenkaan suorittaa kunkin yksilön ideologisen sitoutuneisuuden tarkempaa arviointia.¹⁷

Näin ei ole asian laita vapaaehtoisen tai ammatillisen järjestön, hierarkian ylimpien askelten, hypoteettisissa tapauksissa. Tällainen osallistuminen vaatii varsin paljon henkilökohtaista aloitekykyä ja (tavallisesti) halua kuulua järjestöön. Ne edellyttävät, että toimintaan uhrattu aika käytetään osallistujan ilmeisellä suostumuksella. Vapaaehtoisten järjestöjen tapauksessa osallistuminen tapahtuu työajan tai koulutuntien ulkopuolella. Ammatillisen järjestötoiminnan tapauksessa asia katsotaan niin tärkeäksi, että siitä tulee kokopäivätoiminen tehtävä.

On ilmeistä, että tämänkaltaiseen toimintaan voivat osallistua vain minkä tahansa yhteiskunnan hyvinvoivat jäsenet: henkilöt joilla on laajat suhteet muihin samankaltaisen taustan omaaviin ihmisiin, joilla on selvä käsitys ryhmän tavoitteista ja joilla on aikaa ja varaa jatkuvan toiminnan harrastamiseen. Länsi-Euroopan ja Pohjois-Amerikan varsin differentioituneissa yhteiskunnissa vain harvat yksilöt pystyvät harrastamaan tällaista toimintaa. Lipset on huomauttanut, että

...mitä etuoikeutetumpi yksilö on, sitä enemmän hän osallistuu järjestötoimintaan. Tämä samankaltaisuus on voitu havaita jokaisessa ylempien ja alemmien statuksien toisiinsa vertailussa, olivatpa erot sitten ammatissa, koulutus-
tasossa, tuloissa, omistajien ja vuokraajien välillä tai niiden välillä, joilla on palvelijoita ja joilla ei ole palvelijoita.¹⁸

Vaikkakaan ei ole mahdollista edes näin kehittyneiden osallistumismuotojen suhteen olettaa, että järjestön ideologia edustaisi kaikkia sen jäseniä, voidaan kuitenkin esittää hypoteesi, että uskomusten jakauma tällaisissa ryhmissä on lähempänä järjestön ideologisia kannanottoja kuin survey-tutkimuksen 'kannatusluokan' jäsenten. Itse asiassa on tärkeätä huomata, että kaikki kolme tärkeintä dimensiota — järjestön päämäärien tärkeys, osallistumisvilkkkaus ja yhteiskunnallinen asema — lähenevät toisiaan ja ovat arvoiltaan suurimpia tämänlaatuisissa järjestöissä. Eri tekijät vaikuttavat toisiinsa, ja on todennäköisesti vaikeata päästä selvytyteen kausaalisuhteiden järjestyksestä.¹⁹ Tutkija voi itse valita dimension, jota hän pitää suorittamansa tutkimuksen kan-

nalta relevanteimpana. Olisi kuitenkin hyvä pitää mielessä, että kaikki muut tekijät voivat vuorovaikutussuhteidensa puolesta liittyä siihen, joten myös ne ovat käsitteellisesti tärkeitä. Jos tutkija valitsee ryhmän, jonka osallistumisvilkkaus on suuri, hän voi odottaa kahden muun dimension liittyvän siihen läheisesti ja osoittaa, miten nämä odotukset voivat vaikuttaa hänen saamiensa tulosten vertailtavuuteen.²⁰

Näiden tekijöiden vuorovaikutussuhteita ei pitäisi sekoittaa hierarkian potentiaalisiin seuraamuksiin laajemmassa poliittisessa ja sosiaalisessa järjestelmässä. On jo mainittu, että vapaaehtoisissa järjestöissä näyttää piilevän enemmän mobilisointipotentiaalia kuin vaaleihin liittyvissä liikkeissä. On tietenkin selvää että tällöin oletetaan, että liikkeet ovat tietyn järjestelmän sisällä suuruudeltaan ja vaikutukseltaan samanveroiset. Näinhän ei kuitenkaan oletettavasti ole asian laita. Hitler pääsi valtaan laajan äänestäjäkunnan tukemana sen jälkeen kun hänen tiukkamuotoinen vapaaehtoinen järjestönsä oli epäonnistunut yrityksissään päästä valtaan väkivalloin. Isä Coughlin menestyi eräässä mielessä paremmin radiokuulijakuntansa suhteen kuin hänen kolmannen puolueensa presidenttiehdokkaan saaman vaalimenestyksen suhteen.

Saattaa olla mahdollista väittää vilkkaan osallistumisen toimintamuodoista, että ne koostuvat jäsenistä, jotka ovat erityisen valmiita toimimaan ryhmänä, mutta että niiden tehokkuus tietyssä järjestelmässä riippuu muiden toimivien ryhmien voimakkuudesta ja legitimiudesta. Saksalaisten mielestä NSDAP oli todennäköisesti legitimiimpi kuin Münchenissä marssivat »katujengit». Samoin Coughlinin radion välityksellä saama kannatus oli välineellisesti merkittävämpi asujaimistolle kuin hänen presidenttiehdokkaansa. Jos vedämme analogian fysiikasta, vapaaehtoisilla ja ammatillisilla järjestöillä on suurempi 'massa' kuin löyhemmillä järjestömuodoilla, mutta niiden teho riippuu yhteiskuntarakenteesta niille annetuista suhteellisista painoista.

4. Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa hahmoteltua paradigmaa on pidettävä puhtaasti heuristisena välineenä, jonka avulla voidaan kiinnittää äärioikeistolikkeitä tutkivien henkilöiden huomio mahdollisiin vinosuuntauksiin aiheuttaviin tekijöihin, jotka johtuvat erilaisista järjestömuodoista. Sitä ei ole pidettävä tutkimustuloksena, jonka perusteella voisi vetää johtopäätöksiä äärioikeistolaisuuden rakenteellisista tekijöistä. Kun tämä pidetään mielessä, voidaan esittää seuraavat ehdotukset:

- 1) On varmistauduttava siitä, että eri tutkimusten tuloksia vertaillaan samojen valintaperiaatteiden mukaan.

Tässä on olennaisesti kysymys siitä, että kun vertaillaan useiden tutkimusten tuloksia toisiinsa, survey-aineistoa olisi verrattava survey-aineistoon ja aggregaattitasoisia äänestyskäyttäytymistutkimuksia olisi vertailtava aggregaattitasoisiin äänestyskäyttäytymistutkimuksiin. Kun nämä seikat pidetään vakioina, sen pitäisi parantaa vertailtavien yleistyksien reliabiliteettiä ceteris paribus-ehdoin.

2. Erilaisten liittymis- ja osallistumistapojen havaitsemista tulisi pitää mahdollisena ensimmäisenä viitteenä siitä, miten eri yhteiskuntaryhmät reagoivat tiettyyn poliittiseen ajatukseen.

Tämä sääntö liittyy tarpeeseen tietää, miten ja missä olosuhteissa syntyy uusia yhteiskuntakäyttäytymisen muotoja. Jos jokin liike, joka ryhmänä ajaa tietyn ideologisen näkökannan toteuttamista ja edistämistä, muuttaa yhteiskunnallista käyttäytymistapaansa esimerkiksi suoran toiminnan muodoista kadulla vapaaehtoiseen järjestötoimintaan (kuten esim. tapahtui ns. Valkoisten kansalaisneuvostojen kohdalla Yhdysvaltojen eteläosissa), eikö olisi mahdollista tehdä joitakin oletuksia tuon liikkeen yhteiskunnallisen luokkarakenteen muutoksen suunnasta?

- 3) Tietyn liikkeen historian aikana tapahtuvia erilaisia liittymis- ja osallistumistapoja tulisi tutkia ja analysoida erillisesti ja vertailla niitä sitten kokonaisuutena.

Tämän ehdotuksen tarkoituksena on saada aikaan analyysin kontrolli. Tuloksia voidaan mahdollisesti vertailla eri tapojen välillä, mutta huolellisuus voi tässäkin parantaa tuloksista vedettäviä johtopäätöksiä. Voi esimerkiksi olla parempi käsitellä Lapuanliikettä ja Isänmaallista kansanliikettä kahtena erillisenä liikkeenä analyttisyyden vuoksi kuin käsitellä niitä kokonaisuutena. Eroja voisi senjälkeen tulkita koko 1930-luvun Suomen sosiaalisen ja poliittisen tilanteen kehityksen puitteissa.

5. Yhteenveto

Tämän tutkielman herättämiin kysymyksiin ei ole helppo löytää vastauksia. Kuitenkin jos kiinnitetään enemmän huomiota mainittuihin haittatekijöihin, tulevien tutkimusten reliabiliteettiä pitäisi olla mahdollista parantaa ja huomion kiinnittäminen näihin tekijöihin voi toimia myös kontrollielementtinä, kun tutkimusta varten valitaan lähdeaineistoa. Lisääntyvän hiotuneisuuden pitäisi parantaa viitekehystä, jota käytetään äärioikeistolaisuuden yhteiskunnallisen alkuperän tulkitsemisessa ja parantaa käsitystämme tällaisten liikkeiden vaikutuksista eri yhteiskunnissa.

LÄHDEVIITTEET

¹ Charles Loomis ja Allen Beegle, »The Spread of Nazism in Rural Areas», *American Sociological Review*, Vol. XI, No. 6 (1946), s. 724—734 ja Rudolf Heberle, *Social Movements*, Appleton-Century-Crofts, Inc., New York, 1951, s. 222—237.

² S. M. Lipset, *Political Man*, Doubleday & Co., New York, 1960, s. 154—163.

³ Martin Trow, »Small Businessmen, Political Intolerance and Support for McCarthy», Lewis A. Coser (ed.), *Political Sociology*, Harper & Ros, New York, 1966, s. 180—203.

⁴ Raymond Wolfinger, Barbara Wolfinger, Kenneth Prewitt ja Sheilah Rosenhack, »America's Radical Right: Politics and Ideology», David Apter (ed.), *Ideology and Discontent*, The Free Press, Glencoe, N.Y., 1964, s. 9—47.

⁵ William Kornhauser, *The Politics of Mass Society*, The Free Press, Glencoe, N.Y., 1955, s. 181—182, 195—211.

⁶ Kenneth Jackson, *The Ku Klux Klan in the City 1915—1930*, Oxford University Press, New York, 1967, s. 235.

⁷ Fred Grupp, Jr., »The Political Perspectives of Birch Society Members», Robert Schoenberger (ed.), *The American Right Wing*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1969, s. 82—118 ja Marvin Rintala, *Three Generations: The Extreme Right Wing in Finnish Politics*, University Press, Bloomington, Indiana, 1962, s. 200.

⁸ Richard Hofstadter, »The Pseudo-Conservative Revolt», Daniel Bell (ed.), *The Radical Right*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1964, s. 75—95 ja Lipset, mt., useissa eri paikoissa.

⁹ Nykyajan äärioikeiston liikkeiden tutkimukseen sovelletun yhteiskuntaluokan määritelmän uudelleenmuotoilun on tehnyt Norbert Wiley, »America's Unique Class Politics: The Interplay of the Labor, Credit, and Commodity Markets», Hans Peter Dreitzel (ed.), *Sociology Today*, The MacMillan Company, London, 1969, s. 196—201.

¹⁰ Heberle, mt., s. 232.

¹¹ S. M. Lipset ja Earl Raab, *The Politics of Unreason: Right-Wing Extremism in America 1790—1970*, Harper & Row, New York, 1970, s. 184.

¹² Lipset ja Raab, mt., s. 188.

¹³ Lester Milbrath, *Political Participation*, Rand McNally & Company, Chicago, 1965, s. 110—141.

¹⁴ Johan Galtung, *Theory and Methods of Social Research*, George Allen and Unwin, Ltd., London, 1967, s. 152.

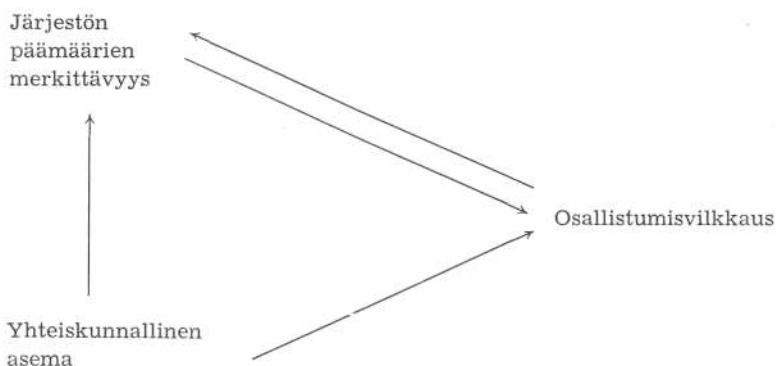
¹⁵ Kaikkien äänestäneiden keskiarvona ilmaistuna.

¹⁶ On syytä huomauttaa, että äänestäjän suhdetta puolueeseen (tai sitoutumista ohjelmaan) ei pidä sekoittaa ns. 'ekologisen harhan' (tai 'yhdistetyn aineiston harhan') aiheuttamiin johtopäätöksenteon ongelmiin. Äänestäjän sitoutumisen suhteen oletetaan, että tiedämme, mille puolueelle ääni on annettu (yksilötasolla) ja että johtopäätöksenteon ongelmat liittyvät tämän yksittäisen teon merkityksen eksplikoimiseen järjestön (puolueen), jolle ääni annettiin, päämäärien merkittävyys suhteen. Ekologisen harhan ongelma on ollut, miten yksittäinen äänestäjä voidaan liittää tiettyyn puolueeseen (kollektiiviselta tai aggregaatin tasolta) ja sitten liittää häneen yhteiskuntaluokan tai ammatin kaltaisia rakenteellisia ominaisuuksia.

¹⁷ Arthur Stinchcombe, *Constructing Social Theories*, Harcourt, Brace and World, Inc., New York, 1968.

¹⁸ Lipset, 1960, s. 195.

¹⁹ Vaikka näyttää suhteellisen selvältä, että järjestön päämäärät ja yhteiskunnallinen asema vaikuttavat osallistumisvilkkauteen, osallistumisvilkkaus on todennäköisesti ensisijaisesti vuorovaikutussuhteessa päämäärien merkittävyyden kanssa.

²⁰ Asko Rätty päätyi juuri tähän tulokseen osallistuvana havainnoitsijana suorittamassaan tutkimuksessa, joka käsitteli Saksan kansallisen puolueen (NPD) kokopäivätoimista henkilökuntaa. Tämä ryhmä kannatti kiihkeästi puolueen ideologiaa ja työskenteli voimakkaasti Liittovaltion sekä valtiollisissa että osavaltiovaalikampanjoissa. On myös huomattava, että ryhmänä he olivat paremmin koulutettuja ja useammin korkeamman yhteiskunnallisen statuksen (tai luokan) perheistä lähtöisin kuin mitä oli suurin osa puolueen kannattajakunnasta vaalien yhteydessä. Asko Rätty, Oikeistoradikalismista Länsi-Saksassa toisen maailmansodan jälkeen (julkaisematon pro gradu-tutkielma), Helsingin yliopisto, 1970, useissa eri paikoissa, henkilökohtaisia keskusteluja.